

Kieliaineet muuttuvassa yliopistossa

Pirkko Nuolijärvi

Suomen yliopistojen on niukkenevissäkin oloissa pidettävä huoli siitä, että maassa on edelleen osaavia kielten opettajia ja tutkijoita. Kielten tutkinto-opetus ja tutkimus kehittyvät toimintatapoja uudistamalla ja jatkuvalla yhteistyöllä.

Nykyisessä akateemisessa maailmassa jos kohta muuallakin vallitsee kaksi suuntausta, joiden yhteensovittaminen ei ole kaikkein helpoimpia tehtäviä. Yhtäältä edellytetään monipuolista, uudistuvaa toimintaa ja uusien tehtävien vastaanottamista, jotta selviydytään nykyisistä ja tulevista vaatimuksista, toisaalta ihmisiä pitäisi vähentää ja varoja säästää. Tähän ristiriitaan etsitään ratkaisua toiminnan tehostamisesta, mikä on sinänsä oikein hyvä tavoite. Jotta toimintaa voi tehostaa, täytyy kuitenkin aina olla ihmisiä, jotka sen tekevät. Karsiminen ja vähentäminen eivät siten ole ratkaisu, vaan on etsittävä tapoja tehdä toisin.

UNIFI eli Suomen yliopistot ry:n hallitus on vuosina 2014-2015 teettänyt eri alojen selvityksiä siitä, mihin suuntaan kunkin alan tutkintokoulutusta ja tutkimusta tulisi kehittää. Yksi näistä selvityksistä oli [Vieraiden kielten ja kulttuurien koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellinen kehittäminen ja profilointi](#). Tätä selvitystä valmisteli työryhmä, jonka puheenjohtajana toimin ja johon kuului jokaisesta yliopistosta vararehtori, dekaani tai kieliaineiden laitosten johtaja. UNIFI:n toimeksiannossa todettiin, että vieraiden kielten ja kulttuurien koulutuksen ja tutkimuksen tulee jatkossa muodostaa laadun ja kansainvälisen kiinnostavuuden kannalta riittävän suuria kokonaisuuksia.

Suomen Akatemian [Tieteen tila 2014](#) -raportin yhtenä suositukseksi oli, että valintojen ja yhteistyön avulla tavoitellaan yhä laadukkaampaa tutkimusta. Yliopistojen tulee siten profiloitua keskeisille vahvuusalueilleen ja niistä kumpuaviin uusiin avauksiin. Tarvitaan työnjakoa, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä, joistakin aloista luopumista ja pitkäjänteisiä panostuksia kunkin organisaation kannalta strategisiin alueisiin.

Se mikä pätee tutkimukseen, pätee monilta osin myös kielten opetukseen. Vieraiden kielten tutkinto-opetusta ja tutkimuksen tulevaisuutta hahmoteltaessa on otettava huomioon monta seikkaa. Kansainvälinen toimintaympäristö on muuttunut, ja digitaalinen viestintä on laajentunut kaikilla elämänaloilla. Niukkenevissäkin oloissa tavoitteena on yhä laadukas kielenopetus ja opettajankoulutuksen valtakunnallisten tarpeiden täyttäminen. Peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmat ovat kielten tutkinto-opetuksen kannalta tärkeitä. On myös taattava monipuolinen ja monialainen opiskelu- ja tutkimusympäristö sekä mahdollisuus erikoistua ja perehtyä syvästi omaan alaan.

Kieliaineilla on paljon yhteisiä tarpeita. Ei siis voi ajatella, että eri kielet lokeroituisivat yliopistoissa omiin opetus- ja tutkimuslinjoihinsa, vaan yhteistyötä tarvitaan nykyistä enemmän niin yksittäisen yliopiston sisällä kuin yliopistojen välillä. Yliopistojen pienissä yksiköissä ei synny tarpeeksi kriittistä massaa eikä monipuolisuutta, joten erityisesti tutkimustyössä yhteistyö ja selvä työnjako ovat tärkeitä tulevan menestyksen kannalta. Vaikka joidenkin kielten tutkinto-opetusta on valtakunnallisesti vähennettävä ja koulutusyhteistyötä on syytä tehdä, rakenteellisen uudistuksen kautta täytyy myös voida vahvistaa kielivarantoa ja vaikuttaa tutkimuksen laatuun.

Kielten tutkinto-opetusta tulee integroida enemmän myös muiden alojen aineiden kanssa, mikä edellyttää esimerkiksi koululaitoksen ja kuntien ennakkoluulottomampaa suhtautumista opettajia palkattaessa, onhan opettajan ammatti useimpien kielten opiskelijoiden tulevaisuutta. Integrointi ei tarkoita sitä, että kieliaine olisi jonkin toisen aineen tukiaine, vaan että se olisi tasavertainen osa uudensuuntautuneisiin tutkintoihin ja ammatteihin tähtäävää koulutusta. Jotta voi olla hyvässä yhteistyössä muiden kanssa niin opetuksessa kuin tutkimuksessa, täytyy tuntea oma ala riittävän hyvin. Erikoistuneisuus ei merkitse eristyneisyyttä, vaan kielen asiantuntija, opettaja tai tutkija, pystyy myös löytämään yhteistyön paikkoja toisen alan asiantuntijoiden kanssa.

Kansainvälisyyden lisääntyminen ja maailman pienentyminen merkitsee sitä, että tarvitaan muidenkin kuin aiemmin opiskeltujen kielten ja alueiden tuntemusta. Kansainvälisyys tarkoittaa myös monikielisuutta ja myös sellaisten kielten ja kulttuurien tuntemusta, jota Suomessa on vähän. Siksi lähivuosina on tarjottava laajemmin Aasian

ja Afrikan kielten ja kulttuurien opetusta. Tämä opetus edellyttää sellaista opiskeluympäristöä, jossa on riittävät mahdollisuudet liittää opinnot muihin aloihin ja rakentaa myös uudenlaisia, mainituista kielistä koostuvia tutkintoja.

Digitaalinen kehitys on keskeisessä roolissa, kun opetusmenetelmiä kehitetään ja yliopistojen välistä yhteistyötä rakennetaan. Tieto- ja viestintäteknologian suomat mahdollisuudet tarjoavat etäällä toisistaan oleville yksiköille mahdollisuuden yhteiseen opetukseen ja sen suunnitteluun. Tämä kehittäminen vaatii resursseja eli tekeviä ihmisiä, koska kurssien tai aineistojen suunnittelu edellyttää paljon asiantuntevaa työtä ja alan kokemusta. Teknologia tarjoaa myös runsaasti uusia tutkimusmahdollisuuksia ja teemoja sekä yhteistyön paikkoja akateemisen maailman ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Kielen asiantuntijoiden yhteydet muihin tieteenaloihin ja yhteiskunnallisiin toimijoihin rikastavat mahdollisuuksia myös työmarkkinoilla.

Suomalainen koulu ja opettajankoulutus ovat laadukkaita. Hyvän kielitaidon perusta luodaan koulutuksen aikana. Kielten oppiminen on keskeinen kilpailutekijä työelämässä, mikä on tärkeä asia sekä työtä hakevan yksilön että työnantajien kannalta. Tosin on rehellisesti todettava, että kielten ja kulttuurien osaaminen otetaan monilla työpaikoilla itsestäänselvyytenä, eikä tästä osaamisesta palkita samalla tavoin kuin monista muista taidoista ja kokemuksista.

Jotta peruskoulun ja lukion kielenopetusta pystytään monipuolistamaan, yliopistoilta edellytetään monipuolista kielenopetusta ja -tutkimusta. Kieltenopettajia tarvitaan kautta Suomen, ja siksi opettajankoulutusta ei voi kokonaan karsia pienemmistäkään yliopistoista. Tämä merkitsee sitä, että tietty määrä kielten tutkinto-opetusta tarvitaan kaikissa niissä yliopistoissa, joissa opettajankoulutus on keskeisessä roolissa. Koulumaailma kaipaa kuitenkin myös niitä opettajia, joiden aineyhdistelmät poikkeaisivat nykyisestä. Aina ei pätevän kieltenopettajan repertuaariin tarvitsisi sisältyä kahta kieltä, vaan hänellä voisi olla valikoimassaan myös opinnot esimerkiksi historiasta, psykologiasta tai matematiikasta. Kenties näin olisi myös helpompi suunnitella ja toteuttaa ilmiöpohjaista oppimista peruskoulussa, kun kaksi alaa olisi jo valmiiksi saman opettajan ohjelmassa.

Vieraiden kielten ja kulttuurien koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellinen kehittäminen ja profilointi -raportissa on esitetty kolmenlaisia ehdotuksia: tutkintojen rakenteita ja opetuksen järjestämistä koskevia ehdotuksia, kieli- ja yliopistokohtaisia ehdotuksia sekä tutkimusta ja jatkokoulutusta koskevia ehdotuksia. Yksi selvitys ja sen parikymmentä suositusta eivät ratkaise työnjaon tai yhteistyön kysymyksiä, ne

ratkaistaan keskusteluissa yliopistojen sisällä ja yliopistojen kesken.

Työryhmän keskeinen periaate oli, että ehdotukset olisivat mahdollisimman realistisia ja että niitä voitaisiin panna täytäntöön mahdollisimman pian. Vaikka yhdessä yliopistossa yhden kielen kohdalla ehdotukset voivat tuntua kipeiltä, tarkoituksena on ollut, että yliopistojen kokonaistarjonta ei kapeutuisi eivätkä tulevat opiskelijat menettäisi mitään. Yhteistyö ja erilaisten opintopolkujen olemassaolo mahdollistaisi monipuolisen opetuksen, vaikka se opetus tarjottaisiin toisen yliopiston maisteriohjelmassa perus- ja aineopintojen jälkeen. Toimintatapojen muutosten ei pidä heikentää Suomen kykyä työskennellä ja toimia monikielisissä yhteisöissä. Sen onnistumiseksi tarvitaan monipuolista kielitaitoa ja eri kulttuurien tuntemusta.

Kirjoittaja on Kotimaisten kielten keskuksen johtaja ja UNIFI ry:n käynnistämän Vieraiden kielten ja kulttuurien koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellinen kehittäminen ja profilointi -hankkeen puheenjohtaja.